

BG

BG

BG

КОМИСИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ

Брюксел, 11.07.2007 г.
SEC(2007)1009

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА

УЧИЛИЩАТА ПРЕЗ 21^{ВИ} ВЕК

Съдържание

1	Въведение – защо е необходима консултация по темата за училищата?	3
2	Развитие и предизвикателства	5
2.1	Ключови умения за всички	5
2.2	Подготовка на европейците за обучение през целия живот	6
2.3	Принос за устойчиво икономическо развитие	7
2.4	Отговор на предизвикателствата в нашите общества	8
2.5	Училище за всички	9
2.6	Подготвяне на младите европейци да бъдат граждани	10
2.7	Учителите – ключови фигури за промяната.....	11
2.8	Подпомагане на развитието на училищните общности	11
3	Заклучения	12
	Резюме на въпросите.....	14

„Не ограничавайте своите деца до собственото си образование, защото те са родени в друго време”. (Еврейска поговорка)

1 Въведение – защо е необходима консултация по темата за училищата?

Държавите-членки отговарят за организацията и съдържанието на образователните системи и системите за обучение. Ролята на Европейския съюз е да им оказва помощ. Европейската комисия работи в тясно сътрудничество с държавите-членки, за да им помогне да разработят и модернизират своите политики в областта на образованието и обучението. Това се осъществява по два основни начина: чрез работната програма „Образование и обучение 2010 г.”, част от преразгледаната Лисабонска стратегия, и чрез улесняване на обмена на информация, данни и най-добри практики посредством взаимно обучение и задълбочен преглед . Чрез новата програма за обучение през целия живот¹ Комисията ще инвестира приблизително 7 милиарда EUR за период от седем години в проекти с оглед предоставяне на нови образователни възможности за хиляди ученици, студенти и учители.

Значението на образованието и обучението отдавна е признато с Лисабонската стратегия за растеж и заетост². Европейският съвет многократно е подчертавал ролята на образованието и обучението за дългосрочната конкурентоспособност на Европейския съюз и за социалното сближаване. Последващите съвместни доклади за заетостта подчертават темите за образованието; в последния доклад за 2006/2007 г.³ се призовава за повече инвестиции в човешки капитал чрез по-добро образование и умения и се признава нарастващото значение на обучението през целия живот в националните програми за реформа. Подчертават се също така специфични проблеми, като продължаващата ситуация с преждевременното напускане на училище, като се привеждат аргументи, че образователните системи твърде често акцентират върху съществуващите неравенства и, че реформите следва да бъдат по-всеобхватни, основани на дългосрочно планиране на политиката и на „културата на оценка”.

Предизвикателството, пред което е изправена образователната система, може да се обобщи с понятията, определени в Съобщението на Комисията от 2006 г. за насърчаване на ефективността и равнопоставеността на образователните системи. То се състои в това да се гарантира, че системите са едновременно ефективни в произвеждането на високо равнище на върхови постижения и равнопоставени в издигането на общото равнище на уменията . В тази рамка някои от най-важните предизвикателства, с най-голямо значение за благосъстоянието на индивидите и за благоденствието на обществото, са свързани с качеството на началното образование и обучение, като се започне от ранното обучение и предучилищното образование.

¹ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/newprog/index_en.html

² Лисабонската стратегия е приета през март 2000 г. и цели превръщането на ЕС в най-динамичната и конкурентна икономика до 2010 г. Тази стратегия включва няколко области на политики, от изследвания и образование до околна среда и заетост.

³ http://ec.europa.eu/employment_social/employment_strategy/employ_en.htm

Появява се тенденция въпросите, свързани с училищата, да заемат централно място в националните политически дебати за образованието. Училището⁴ е мястото, където мнозинството европейци прекарват най-малко девет или десет години от своя живот⁵; тук те придобиват основни познания, умения и квалификация, както и много от основните норми, нагласи и ценности, които ще ги съпътстват през целия им живот. Като допълва ключовата роля на родителите, училището може да помогне на хората да развият своите таланти и да реализират своя потенциал за лично израстване (както емоционално, така и интелектуално) и да допринесе за тяхното благосъстояние. Доколкото трябва да ги подготви за живота в съвременния свят, училището трябва да насочи хората по пътя на обучението през целия живот. Доброто училищно образование поставя и основите на отворено и демократично общество, като подготвя хората да бъдат граждани, учи ги на солидарност и демокрация на участието.

До този момент обаче инициативите и размислите на Европейския съюз в подкрепа на Лисабонската стратегия като тенденция бяха съсредоточени върху други аспекти на системите за образование и обучение – например, върху професионалното обучение, а отскоро и върху висшето образование. Училището, макар и с основно значение за постигането на общите цели, определени в работната програма за образование и обучение за 2010 г., все още не е разгледано всеобхватно.

Независимо, че съществуват много примери за успешни училища в Европа, съществуват и признаци, че са необходими повече усилия за подобряване на грамотността сред 15-годишните, за намаляване на броя на учениците, напускащи преждевременно училище и за подобряване на процента на посещаемост на горните класове в среднообразователната степен, като всичко това са ключови показатели от Лисабонската стратегия на Съюза за растеж и заетост. Понастоящем:

- Една пета от децата под 15 години притежават едва най-ниското ниво на умения за четене.
- Почти 15% от 18 – 24-годишните напускат училище преждевременно.
- Едва 77% от 22-годишните са завършили средно образование⁶.

Въпросът с уменията е от жизненоважно значение. Почти една трета от европейската работна сила е нискоквалифицирана, но съгласно някои предвиждания до 2010 г. 50% от новосъздадените работни места ще изискват висококвалифицирани работници, а едва 15 % ще бъдат за хора с основно образование. Без особено значение е това, че училищата се затрудняват да предизвикат интереса на младежите за ключови предмети, като науката и математиката, които са от изключителна важност за конкурентоспособността на Европа. Момчетата се справят по-малко успешно в математиката и науката в сравнение с момчетата, като съществуват значителни неравенства между половете: момчетата показват все по-ниски резултати в сравнение с момчетата в четенето; а момчетата напускат училище по-често от момчетата.

⁴ Основната насоченост на настоящия документ е към системите и институциите на задължителното образование.

⁵ Eurydice: *Ключови данни за 2005 г.*, таблица Б1

⁶ *Напредък към целите от Лисабон за образование и обучение* SEC (2006) 639.

В допълнение, очевидно е, че висококачествените предучилищни програми, съсредоточени върху обучението, и личните и социални умения, носят трайни ползи за постиженията и социализацията на учениците в училище и по-късно в живота, по-специално по отношение на по-малко облагодетелстваните лица, особено ако са последвани от мерки за намеса, като помощ за изучаване на езици и социално приспособяване⁷. Независимо от това, предоставянето на ранно обучение и предучилищно образование е много променливо в различните държави-членки. Освен това, макар че нито една училищна система не осигурява еднакво качество на образованието за всички, кръгът на неравенствата между учащите е различен за отделните страни⁸, като това показва, че все още има място за подобрене в тази област.

Именно в този контекст службите на Комисията решиха да предприемат настоящата консултация.

Анкетираните се приканват (1) да определят какви действия са необходими в техния национален контекст, за да се гарантира, че училищата осигуряват качество на образованието, необходимо в 21^{ви} век; и (2) да определят онези аспекти от училищното образование, за които сътрудничеството на равнище Европейски съюз може да съдейства за подпомагане на държавите-членки в модернизацията на техните системи⁹. За тази цел Комисията приканва анкетираните да използват рамката от проблеми и въпроси, определена в раздел 2, като тази рамка отразява и двете теми, които вече са били предмет на обсъждания на равнище ЕС, както и проблеми, които често се поставят в националните дебати.

С оглед тяхната роля в подпомагането на държавите-членки, службите на Комисията ще разчитат на тази информация и други източници¹⁰, за да определят областите, при които обменът на информация и съвместната работа биха били от голяма полза за бъдещата дейност в рамките на работната програма за образование и обучение. Резултатите от консултацията ще бъдат обсъдени и на конференция, която предстои да бъде организирана от португалското председателство на Съюза през ноември 2007 г.

2 РАЗВИТИЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

2.1 Ключови умения за всички

Масовото посещаване на училище става широко достъпно във време, когато е било възможно с относителна сигурност да бъдат предвидени познанията и уменията, от които учениците ще се нуждаят през годините на зрелия си живот. Малко вероятно е това положение да се запази в бъдеще. Младите хора вече не могат да очакват да прекарат целия си живот в една и съща сфера на дейност или дори на едно и също място; професионалният им път ще се променя по начин, който не може да бъде

⁷ Приложение към Съобщението на Комисията „Ефективност и равнопоставеност в системите на европейско образование и обучение“, 2006 г., S 2.2

⁸ ОИСР: *Обучение за бъдещия свят, първи резултати от PISA 2003 г.*, Програма за международно оценяване на студенти, Париж, 2004 г.

⁹ Действията на равнище ЕС се осъществяват основно чрез работната програма за образование и обучение 2010 г., както и чрез подпомагане на националните програми за реформа

¹⁰ Напр. национални доклади в рамките на работната програма за образование и обучение 2010 г., доклади за програмите за национална реформа и т.н.

предвиден и те ще се нуждаят от широк кръг общи умения, които ще им позволят да се приспособят. В един все по-сложен свят творческите умения, умението да се мисли разностранно, уменията в различни области и адаптивността като тенденция се ценят повече от специализираните познания.

За да помогне на държавите-членки да адаптират учебните си програми към съвременните потребности, Съюзът прие наскоро Европейска рамка за ключови умения¹¹, представляваща референтен инструмент за ключовите умения, от които всеки човек се нуждае, за да се реализира успешно в обществото на познанието. Ключовите умения се отнасят до областите на познанието, уменията и навиците, които служат за лична реализация, социално приобщаване, активно гражданско поведение и годност за наемане на работа. Те включват „традиционни“ умения, като познаване на майчиния език, владение на чужди езици, основни познания по математика и точни науки, компютърни умения, но също и умения с трансверсален характер като умението да се научиш да учиш, социални и граждански умения, инициативност и предприемчивост, както и културно съзнание и изразяване.

Рамката се основава на факта, че някои държави-членки променят учебните програми, като вместо зададени дисциплини (знанията, които следва да се преподават в училищата), те определят резултатите (уменията и навиците, които се очаква да бъдат развити от учениците на различни етапи от тяхното обучение). Четири от осемте определени в рамката умения са с трансверсален характер; този факт повдига въпроси като например как те ще се впишат в учебни програми, основани на традиционни „дисциплини“ и до каква степен училищата трябва да се преустроят, за да помогнат на учениците да придобият този род умения, в хода на преподаването и при извънкласните занимания.

Въпрос 1: По какъв начин могат да бъдат организирани училищата, така че да предоставят на всички учаци пълна гама ключови умения?

2.2 Подготовка на европейците за обучение през целия живот

Личният успех в едно общество на познанието и икономика, основана на знанието ще изисква способност за продължаване на обучението през целия живот по различни начини, както и способност за бързо приспособяване към променящите се ситуации. Това предполага при завършване на училище учениците да имат квалификация и да са мотивирани да поемат отговорност за своето обучение през целия живот.

Благодарение на изследвания в областта на образованието нашата концепция за обучение продължава да се развива, но предстои да бъде изминат още път, преди изводите от изследването да бъдат изцяло отразени в учебните методи и училищната организация. Водят се, например, дискусии за областите, в които „традиционните“ методи на преподаване на знания и обучаване на учениците да ги запаметяват, могат все още да играят някаква роля, както и относно областите, в които преподаването на по-големи ученици, които са развили достатъчни познания и умения, за да бъдат самостоятелни, би могло или би трябвало да се превърне в дейност, съсредоточена

¹¹ Рамката за ключови умения беше изработена по искане на Европейския съвет в Лисабон през 2000 г., с цел да посочи и определи уменията, от които всеки гражданин има нужда, за да се реализира успешно в общество на познанието. Препоръката е достъпна на интернет страницата: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00100018.pdf

върху учащия, при която учащ и учител активно съграждат знания и умения. Информационните и комуникационните технологии, например, имат огромен потенциал за подпомагане на самообучението, на съвместното натрупване на знания и на развиването на умения.

Въпрос 2: Как училищата могат да предоставят на младите хора умения и мотивация за превръщането на обучението в дейност за цял живот?

2.3 Принос за устойчиво икономическо развитие

Както бе посочено по-горе, нуждата младите хора да притежават необходимите ключови умения и образователните постижения да бъдат подобрени е съществена част от стратегиите на Европейския съюз за развитие и заетост, и за устойчиво развитие¹²; тези стратегии подкрепят целите, начертани в националните програми за реформа на държавите-членки. Изискването за умения е двустранно: бързият технологичен напредък изисква висока квалификация, която постоянно да се обновява, като същевременно нарастващата интернационализация и новите начини на организация на предприятията (например с хоризонтална йерархия) изискват социални, комуникативни, предприемачески и културни умения, които помагат на хората да се адаптират към променяща се среда.

Подобряването на постиженията в обучението е важно за отделните хора, тъй като личните постижения при задължителното образование имат силно пряко отражение върху постиженията им в обучението на по-късен етап¹³, както и върху заплащането на труда им¹⁴. Те са важни също и за обществото; като се има предвид, че повишаването на успеваемостта (измерено по средните резултати от сравними международни изпитни тестове като PISA и TIMSS) са тясно свързани с икономическия растеж¹⁵, увеличението на общото ниво на успеваемост на учениците в европейските училища ще подобри конкурентоспособността и икономическия растеж на Съюза.

Въпрос 3: По какъв начин образователната система може да допринесе за подпомагането на дългосрочен устойчив икономически растеж в Европа?

¹² Стратегията на ЕС за устойчиво развитие изисква от държавите-членки да развият образование, което да подпомага устойчивото развитие. Това може да включва обучение по въпроси като използване на възобновяема енергия и транспортни системи, устойчиво потребление и модели на производство, здравеопазване, познание за медиите и отговорно гражданско поведение.

¹³ Вж. например, Rice *The impact of local labour markets on investment in further education: Evidence from the England and Wales youth cohort studies*. Journal of Population Economics (1999 г.) и Maani and Kalb *Childhood economic resources, academic performance, and the choice to leave school at age sixteen*. Economics of Education Review (2007 г.)

¹⁴ Вж. напр. Currie and Thomas *Early test scores, school quality and SES: Longrun effects on wages and employment outcomes*. Research in Labor Economics 20 (2001 г.) and Murnane et al. *The growing importance of cognitive skills in wage determination*". The Review of Economics and Statistics 77 (1995)

¹⁵ Вж Hanushek и Kimko *Schooling, labor force quality, and the growth of nations*. American Economic Review 90 (2000 г.).

2.4 Отговор на предизвикателствата в нашите общества

В скорошно Съобщение на Комисията¹⁶ и в скорошен Документ за консултация относно европейската социална действителност¹⁷ се посочва, че политиките в областта на образованието и обучението могат да окажат положително влияние върху икономическите и социални резултати, но нееднаквото образование и обучение имат огромна скрита себестойност. Не можем да кажем, че училищата винаги могат да се справят сами със значителни социални проблеми; изследванията показват, че отделни инициативи в областта на образованието постигат единствено ограничен успех, (например), при премахването на пречките пред включването, освен ако не са координирани с по-широки програми за социални и икономически реформи, свързващи образованието и обучението с действия в други области¹⁸. Все пак, училището, което е в центъра на живота на децата и на родителите, днес е изправено пред многобройни предизвикателства.

Например, възможно е семействата с един родител или работещите родители да очакват от училището да осигури грижа за децата, образование, помощ, както и занимания след училище.

Посещаващите училище отразяват моделите на миграция. В някои държави, в които родителите на над 10 % от учениците на 15-годишна възраст са родени в чужбина¹⁹; някои държави-членки се изправят за първи път пред това явление. Присъствието в училищните общности на ученици и родители от различни културни и езикови среди може да се превърне в богат извор на образователни възможности²⁰ и училището може да осигури безопасна среда, в която хора от различни среди да могат да се учат един от друг. Ефективният подход спрямо разрастващото се културно многообразие в класните стаи обаче представлява и предизвикателство за някои държави-членки.

Повечето учащи се имигранти са мотивирани да учат и имат положително отношение към училището²¹; въпреки това някои държави-членки се тревожат от факта, че постиженията на студентите с имигрантски произход често са на значително по-ниско равнище от това на връстниците им, родени в съответната държава. По принцип към учениците, произхождащи от малцинства, може да бъде проявено по-неблагоприятно отношение, отколкото към останалите ученици и те могат да страдат от сериозно неравенство по отношение на достъпа и ползите от образованието. Европейският център за мониторинг на расизма и ксенофобията, например, посочи, че този проблем засяга ромските деца в някои държави-членки.²²

¹⁶ Ефикасност и равенство в европейските системи на образование и обучение; COM (2006) 481 окончателен

¹⁷ Документ за консултация от Бюрото на съветниците по европейска политика: *Европейската социална действителност*.
http://ec.europa.eu/citizens_agenda/social_reality_stocktaking/docs/background_document_en.pdf

¹⁸ S Power, Обобщение на резултатите от европейско изследване в областта на образованието, отнасящо се до политиката в тази област, Европейска комисия, Генерална дирекция Изследвания, 2007 г.

¹⁹ Интеграция на децата на имигранти в училищата в Европа, Eurydice, 2004 г.

²⁰ Насърчаване на изучаването на езици и езиковото многообразие COM (2003) 449

²¹ Къде успяват учениците имигранти, ОИСР, 2006 г.

²² Роми и номади в общественото образование, ЕЦМРК, 2006 г

Според *Съвместния доклад за социалната защита и социалното включване* на Комисията "децата са изложени на по-висок от средния риск от обедняване в повечето държави-членки. В някои от тях, почти едно на всеки три деца е изложено на риск. ... По-малко вероятно е децата, които отпадат от училище, да се справят добре с учението, да не попаднат в обсега на системата на наказателното правораздаване, да се радват на добро здраве и да се интегрират в пазара на труда и в обществото"²³. Бедността засяга умствените им умения и, впоследствие, академичните им постижения²⁴. По принцип е по-вероятно младите хора, отгледани в по-неблагоприятна социална и икономическа среда, да отпаднат рано от училище²⁵.

Ранното напускане на училище е значителен проблем за редица държави-членки. Напредването за постигане на целта на Съюза до 2010 година напускащите училище да не надвишават 10 % е бавно и Европейският съвет подчерта, че трябва да бъдат положени повече усилия²⁶.

Влияние оказват и образователните практики и обществените условия. Съществуват доказателства²⁷, че изолирането на децата в отделни училища въз основа на техните умения преди да навършат 13 години („проследяване“) задълбочава различията по отношение на постиганите резултати в обучението, които се дължат на социалните условия и води до още по-големи различия в резултатите при постиженията в процеса на обучение.

Въпрос 4: По какъв начин може училището да отговори най-добре на необходимостта от утвърждаване на равенството, да отговори на културното многообразие и да намали случаите на ранно напускане на училище?

2.5 Училище за всички

В Европа е налице тенденция всички ученици (независимо от техните нужди) да се обучават в общи класни стаи; броят на учащите се в напълно изолирани „специални“ училища намалява, като те се превръщат в центрове, които подкрепят работата на общообразователните училища. Според експерти, „всеобхватното образование осигурява важна основа, която гарантира равни възможности за хора със специфични нужди във всички прояви на живота им; (това) изисква гъвкава система на обучение, която се съобразява с различните и често сложни нужди на отделните учащи“²⁸.

Видовете практически занимания, които подпомагат включването на ученици със „специални нужди“ включват: съвместно преподаване, съвместно учене, съвместно разрешаване на проблеми, сформирани на разнородни групи, както и ситемно наблюдение, преценяване, планиране и оценка на работата на всеки отделен ученик.

²³ Съвместен доклад относно социалната защита и социалното включване, 2007 г.

²⁴ Тематично изследване целящо да установи какъв политически отговор би могъл успешно да предотврати бедността на децата, Европейска комисия, ГД Трудова заетост, социални въпроси и равни възможности, 2006 г.

²⁵ Проучване относно Достъпа до образование и обучение, основни умения и учениците, които рано отпадат от училище, Европейска комисия, ГД Образование и култура, 2005 г.

²⁶ Заключениета на Председателството на Европейския съвет, Брюксел 2006 г., 38.

²⁷ Виж Работен документ на Комисията: Приложение към Съобщение на Комисията *Ефикасност и равенство в европейските системи на образование и обучение*, 2006 г.

²⁸ *Ключови принципи за Специални образователни нужди*, Европейска агенция за специални образователни нужди, 2003 г.

Такъв подход има за цел да бъде от полза за всички ученици, включително за децата, които са особено надарени или таланти²⁹.

Стъпките към включване на деца със „специални“ образователни нужди могат да бъдат възприемани като разширяване на принципа училището да бъде изградено въз основа на особените нужди на всяко отделно дете. Въпреки тази тенденция в някои държави-членки, неудовлетвореността от вида на предлаганото обществено образование става причина малък брой родители да обучават децата си вкъщи.

Въпрос 5: Ако училището трябва да отговори на индивидуалните образователни нужди на всеки отделен ученик, какво може да се направи с учебните програми, училищната организация и ролята на учителите?

2.6 Подготовка на младите европейци да бъдат граждани

Нарастването на участието на младите хора в представителната демокрация е едно от на-важните предизвикателства, пред които е изправено европейското общество³⁰. Ефективните връзки между училищата и света – в непосредствена близост, в региона държавата, Европейския съюз и извън – са били признати като жизненоважни, ако учащите трябва да бъдат подготвени да заемат мястото си в обществото. Чрез училището обществото помага да се подготвят младежите да живеят в общност и да бъдат отговорни и активни граждани; то може да формира в младите хора представи за това какво означава отговорно европейско гражданско поведение в демократично общество^{31 32}.

Като принос към справянето с това предизвикателство, Съветът на Европа очерта възможните пътища за насърчаване на културата на демокрацията в училищата, като се включат учащите, родителите и учителите. Тези действия целят да се покаже, че демокрацията не е игра на възрастни, предназначена за възрастни, и че това изисква процес на изучаване през целия живот, като това предполага и бъдещите възрастни граждани да бъдат възпитани в демокрация, и да са я практикували на своето собствено равнище. Демокрацията в училищата има и практични основания: тя е ефективен начин за създаване на климат на доверие и отговорност в училищата³³.

Въпреки това, тенденции, като увеличаване на насилието, радикализма или фундаментализма в обществото, и проявите на расизма, ксенофобията, хомофобията и сексизма неизбежно се отразяват и върху училищните общности; тормозът е проблем, който няколко държави-членки посочиха като приоритет за действие.

Въпрос 6: Как училищните общности могат да помогнат да се подготвят младите хора да бъдат отговорни граждани в хармония с основните ценности, като мир и толерантност към различието?

²⁹ Всеобхватно обучение и класни занимания, Европейска агенция за развитие на образованието за специални цели. Достъпна на интернет-страница: http://www.european-agency.org/iecp/iecp_intro.htm

³⁰ Вж. напр. Пакт за младежта; Резолюция на Съвета от 25.11.2003 г. относно общите цели за участие и информиране на младежите (ОВ С 295, 5.12.2003 г.)

³¹ *Гражданско образование в училище в Европа*, Eurydice, 2005 г.

³² Образование и гражданство. Доклад за по-широка роля на образованието и културните му аспекти. Съвет на Европейския съюз, 13452/04.

³³ Съвет на Европа „Демокрация в училищата“

2.7 Учителите – ключови фигури за промяната.

Приносът на училищния персонал, и по-специално на учителите, е от ключово значение за успеха на всяко училище. Именно учителите са посредници между бързо развиващия се свят и учениците, които се подготвят да навлязат в него.

Изискванията, които се поставят към учителите се увеличават все повече: те работят с групи от ученици, които са много-по-разнородни от преди (по отношение на майчин език, пол, етническа принадлежност, вероизповедание, умения и др.); от тях се изисква да използват възможностите, които предоставят новите технологии, да отговорят на търсенето на индивидуализирано обучение и да подпомагат учениците да станат независими в обучението им през целия живот; възможно е да им се наложи да поемат и допълнителни задачи, свързани с вземане на решения и осъществяване на управленски функции, които са следствие от нарасналата автономия на училищата.

Освен това, в много училища съществува изпълнена с предизвикателства среда; в много-държави членки се забелязва агресивно поведение към учителите. В едно скорошно проучване³⁴ се представя списък на 37 различни организационни фактори и такива, дължащи се на средата, довели до стрес и болести, свързани със стреса сред учителите. Поставят се и въпроси относно условията на труд и подпомагане, които изисква учителския персонал.

Много държави-членки изпитват затруднения да задържат опитни учители. Като цяло, за държавите, за които липсват данни, мнозинството учители се оттеглят от своята професия, веднага щом получат възможност за това. Това изправя държавите-членки пред предизвикателство – да заменят загубения опит, както и им предоставя възможност – да инвестират в началното обучение на нова вълна учители и да подобрят уменията на настоящите учители. Комисията и държавите-членки работят заедно понастоящем чрез „програмата за образование и обучение 2010 г.“ за намиране на начини да се подобри качеството на образованието на учителите.

Въпрос 7: Какви са възможностите за обучение и подпомагане на училищния персонал, така че да може да отговори на предизвикателствата, пред които е изправен?

2.8 Подпомагане на развитието на училищните общности

Директорите/ ръководителите на училищата изпълняват жизненоважна роля в управлението и ръководството на училищата. Съществува разнообразие от модели за училищно управление в Европа. Някои системи предоставят награди за „училищни лидери“ (или екипи от лидери), които определят хода и посоката на промяната, способстват за откритото общуване, насърчават творческото мислене и новаторството, мотивират персонала и учениците към по-високи равнища на постижения и са пример за модел на обучението през целия живот. В други системи ролята на училищни лидери не съществува.

Обществените обсъждания все по-често се насочват към привлекателността на училищата при сътрудничество с други агенции и организации. Процесите са

³⁴ Международно образование (МО) Комитет на европейския образователен синдикат (ETUCE) *Проучване върху стреса: причините за стреса за учителите, последиците от него и предложени мерки за намаляването му.*

променливи, за да се гарантира, че училищата се отчитат пред общностите, на които служат. В някои страни, родителите и другите заинтересовани лица, са представени в управляващите органи с широки правомощия по отношение на персонала, финансирането, училищните модели и програми; в други страни – всички тези правомощия се упражняват централно. Широкото използване на училищните помещения за извънкласни дейности или като образователен ресурс за цялата общност (като местни учебни центрове) може да насърчи възможностите за обучение през целия живот.

Оценката и инспекцията на системите може да осигури ценна обратна информация, която да даде възможност на училищата да надграждат постиженията си и да посрещат променящите се нужди. През 2001 г. Европейският парламент и Съветът³⁵ препоръчаха на държавите-членки да определят прозрачни системи за оценка на качеството и ги насърчиха да създадат рамка, която да балансира самооценката на училищата и външните оценки, да включи всички съответни участници в процеса на оценка и да разпространи добрите практики и извлечените поуки. Независимо от това, родителите, учениците и останалите членове на училището все по-рядко се включват в оценките в сравнение с учителите и училищните съвети³⁶. Ключовият въпрос е степента в която оценката и преценката на учебните програми може да отчете социално-икономическия и образователен профил на учениците, като по този начин се подчертае добавената стойност на училището.

Съществува значителна променливост на територията на Европа в степента на автономия на училищата за определяне на техните цели, изработване на програми подбор и възнаграждение на персонала и прилагане на промените, посочени като необходими вследствие на оценката.

Въпрос 8: По какъв начин училищните общности могат най-добре да възприемат лидерството и мотивацията, от която се нуждаят, за да постигнат успех? По какъв начин те могат да получат правомощия, за да се развиват в отговор на променящите се нужди и изисквания?

3 ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Казаното по-горе по никакъв начин не съставлява изчерпателен списък на предизвикателствата, пред които са изправени училищата и училищните системи; въпреки това, то служи, за да се подчертае голямото напрежение, в което те осъществяват дейността си. Изглежда логичен изводът, че училищната институция не може да остане статична, след като от нея се очаква да послужи като основа за обучението през целия живот и да съдейства за пълното социално и икономическо благосъстояние на държавите-членки.

Анкетираните се приканват да отговорят на някои от осемте или на всички въпроси, изложени тук, като набележат (1) кои действия ще подкрепят в рамките на своя национален контекст, за да гарантират, че училищата доставят качествено

³⁵ Препоръка за европейското сътрудничество за оценка на качеството в училищното образование ОВ L 60/53 1.3.2001 г.

³⁶ Оценка на училищата, осигуряващи задължителното образование в Европа. Eurymdice 2004 г.

образование, необходимо в 21^{ви} век; и (2) да предложат начини, при които европейското сътрудничество³⁷ би могло да бъде ефективно в подкрепа на държавите-членки за модернизация на техните системи.

³⁷

Европейското сътрудничество се осъществява в рамките на работната програма Образование и обучение 2010 г. и чрез националните програми за реформа, предназначени да съдействат за реализиране на Лисабонската стратегия на Съюза.

РЕЗЮМЕ НА ВЪПРОСИТЕ

1. По какъв начин могат да бъдат организирани училищата, така че да предоставят на всички учащи пълна гама ключови умения?
2. Как училищата могат да предоставят на младите хора умения и мотивация за превръщането на обучението в дейност за цял живот?
3. По какъв начин образователната система може да допринесе за подпомагането на дългосрочен устойчив икономически растеж в Европа?
4. По какъв начин може училището да отговори най-добре на необходимостта от утвърждаване на равенството, да отговори на културното многообразие и да намали случаите на ранно напускане на училище?
5. Ако училището трябва да отговори на индивидуалните образователни нужди на всеки отделен ученик, какво може да се направи с учебните програми, училищната организация и ролята на учителите?
6. Как училищните общности могат да помогнат да се подготвят младите хора да бъдат отговорни граждани в хармония с основните ценности, като мир и толерантност към различието?
7. Какви са възможностите за обучение и подпомагане на училищния персонал, така че да може да отговори на предизвикателствата, пред които е изправен?
8. По какъв начин училищните общности могат най-добре да възприемат лидерството и мотивацията, от която се нуждаят, за да постигнат успех? По какъв начин те могат да получат правомощия, за да се развиват в отговор на променящите се нужди и изисквания?